

УДК 07:342.732](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2021.9(302).26-30

Ірина Коваленко,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри телерепортерської майстерності
Харківської державної академії культури,
e-mail: irinapavlovna236@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6205-263X>

Свобода преси та демократія

У статті визначено аспекти залежності між свободою преси та демократією. Наголошуючи, що подібно до того, як сучасна демократія неможлива без вільної преси, так і свободу преси важко реалізувати в умовах авторитарних режимів, авторка зосереджує увагу на двох аспектах окресленої проблеми: ролі засобів масової інформації в забезпеченні прозорості політичних виборів та контролі за діяльністю влади.

Авторка критикує розуміння свободи преси як абсолютного явища та зауважує, що навіть у сучасних найдемократичніших суспільствах інститут преси зазнає зовнішнього (з боку урядів та олігархії) й внутрішнього (з боку власників і редакторів медійних видань) тиску, що позначається на його діяльності. Проте багатопартійність політичної системи в умовах демократії зумовлює публікацію у пресі багатьох позицій і поглядів, оскільки різні видання віддають симпатії різним політичним силам, як керівним, так і опозиційним. Політичний плюралізм породжує феномен об'єктивності інформаційного поля. Оприлюднення різних позицій і поглядів щодо актуальних суспільних проблем дає можливість споживачам медійної інформації зіставляти їх і робити відповідні висновки.

Стверджуючи, що свобода преси є відносним поняттям, авторка зауважує, що в умовах демократії її можуть обмежувати в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку для запобігання заворушенням чи злочинам, розголошенню конфіденційної інформації, для охорони здоров'я населення, захисту репутації та прав людей, підтримання авторитету й неупередженості правосуддя. Проте обмеження повинно чітко відповідати трьом умовам, зокрема: суворо узгоджуватись із законом; мати гуманні та легітимні цілі; бути потрібним для досягнення зазначених цілей і корелювати з ними.

Ключові слова: свобода преси; засоби масової інформації; журналістика; журналістські організації; "четверта влада"; демократія; політичні вибори; громадянське суспільство

Постановка проблеми. Свобода преси є одним із наріжних каменів демократії — форми політичних систем, котра надає людині максимальний ступінь свободи й певною мірою залучає її до участі в політичній діяльності, що сприяє розвитку механізмів соціального саморегулювання й еволюційному поступу суспільства. Аналіз кореляції між рівнем соціально-економічного розвитку та характером політичного режиму доводить, що, попри наявність чи відсутність природних ресурсів, демократія відіграє першорядну роль у забезпеченні економічного та соціального прогресу. Проте без доступу громадян до інформації й безперешкодного обміну нею успішне функціонування механізмів сучасного демократичного суспільства неможливо. Що повніше поінформовані учасники політичного процесу, то прозорішою стане політика й простіше забезпечити її змістом, який відповідає інтересам людини та суспільства.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Специфіку взаємозв'язку та взаємозалежності свободи преси й демократії вивчали закордонні науковці Д. Грабер і Дж. Данвей, Дж. Думен, М. Кертіс, Дж. Кин С. Нельсон [1—5] і вітчизняні дослідники І. Головка, І. Коваленко, І. Підкуркова, О. Романюк [6—9]. Однак значущі аспекти цієї проблеми, зокрема межі свободи преси та їх детермінанти в умовах демократії, в науковій літературі належно не висвітлено.

Мета статті полягає в поглибленні розуміння органічного взаємозв'язку між свободою преси та демократією на підґрунті вивчення цих складників.

Виклад основного матеріалу дослідження

Взаємозв'язок свободи преси та демократії.

Свобода преси нерозривно пов'язана з демократією, і цей зв'язок має обопільний характер. Подібно до того, як сучасна демократія неможлива без вільної преси, так і свобода преси є примарним явищем в умовах авторитарних режимів. Неможливість упровадження демократії без свободи преси зумовлена обставинами, які розглянемо далі.

По-перше, універсальним (мінімальним) критерієм сучасної демократії є формування влади завдяки вільним, конкурентним і прозорим виборам [10, р. 21]. Щоб вибори були *вільними*, слід надати електорату якнайповнішу інформацію про кандидатів і правові норми, що регулюють процес обрання. Щоб вибори були *конкурентними*, потрібно, аби кожен кандидат і політична сила в разі перемоги мали змогу донести до виборців власне бачення суспільно-політичної ситуації й програму діяльності. Виконання цих двох умов неможливо забезпечити без участі вільної преси. Навіть більше, це неодмінний атрибут *прозорості* виборів, якої досягають через ефективний контроль за їх перебігом і результатами з боку структур громадянського суспільства й міжнародних демократичних інститутів. Вільна преса, разом із політичними партіями та правозахисними організа-

ціями, є важливим інститутом громадянського суспільства, що здійснює такий контроль.

По-друге, вільна преса не дає владі, навіть коли її сформовано за результатами демократичних виборів, вийти за межі конституції та інших законів, що регулюють її діяльність. Якщо вільне підприємництво становить економічну основу громадянського суспільства, то вільна преса — інформаційну [7, с. 242]. Це найважливіша структура, так звана "четверта влада", через яку громадянське суспільство контролює уряд.

Що таке свобода преси? Поняття свободи преси генетично пов'язано з поняттям свободи загалом. Останню можна визначити як такий стан певного актора соціальних відносин, за якого він самостійно встановлює власні дії, тобто вони не залежать від зовнішніх чинників. Проте абсолютної свободи (робити все, що заманеться) не буває, оскільки будь-який суб'єкт соціальних відносин у певний спосіб пов'язаний з іншими суб'єктами. Свого часу Т. Гоббс у "Левіафані" наголосив, що абсолютна свобода — це "війна усіх проти усіх", що ставить людство на межу самознищення [11].

У суспільстві неможливо досягти абсолютної свободи, а отже й абсолютної свободи преси. Навіть у сучасних найдемократичніших спільнотах інститут медіа відчуває численні зовнішні та внутрішні тиски, що суттєво позначається на його діяльності. Зовнішні тиски — це вплив з боку уряду та бізнесу. Влада зазвичай використовує різноманітні важелі впливу на засоби масової інформації для продукування та поширення інформації, що позитивно висвітлює її діяльність чи містить щонайменше критики. Представники великого бізнесу, які фінансують найавторитетніші інформаційні видання, вдаються до такої стратегії для реалізації приватних і корпоративних інтересів. Зовнішній тиск породжує тиск внутрішній — із боку редакторів на журналістів, аби спонукати їх до "правильного" висвітлення подій.

Чи є свобода преси примарним явищем? Ні, це конкретне поняття, що зумовлює стан політичних відносин у суспільстві. Соціально-політичні умови, потрібні для того, аби пресу певної країни можна було кваліфікувати як вільну, розглянемо докладніше.

По-перше, *відсутність монополії на владу* з боку будь-якої політичної сили чи особи, що сприяє відносній свободі функціонування засобів масової інформації та діяльності журналістів. Без монополії уряд не спроможний жорстко контролювати пресу, оскільки разом з урядовими виданнями виходять і неурядові. До того ж у розвинених (ліберальних) демократіях кількість неурядових видань значно перевищує кількість урядових. Багатопартійність політичної системи зумовлює публікацію у пресі різних позицій і поглядів, оскільки різні видання віддають симпатії різним політичним силам, як керівним, так і опозиційним. Політичний плюралізм породжує феномен об'єктивності інформаційного поля. Подібно до того, як немає абсолютної свободи преси, немає й абсолютної об'єктивності медійних видань, оскільки вони, як зазначалося, зазнають зовнішніх тисків. Окрім того, журналісти мають власні політичні

переконання, що певною мірою позначається на публікаціях. Водночас оприлюднення різних позицій і поглядів щодо актуальних суспільних проблем дає змогу споживачам медійної інформації зіставляти їх і робити власні висновки, що й породжує відносну об'єктивність.

По-друге, *правове регулювання діяльності засобів масової інформації*. Закони та інші правові акти визначають соціальні умови діяльності медійних видань, найважливішими з яких для свободи преси є доступність і цілісність інформації. *Доступність* означає, що будь-яка інформація, якщо вона не шкодить національній безпеці та не порушує суспільну мораль, має право на оприлюднення. Закони демократичних країн регламентують право доступу журналістів до отримання чесної та неупередженої інформації від політичних і громадських владних структур для забезпечення відкритої інформаційної політики. *Цілісності* інформації досягають через захист від спотворення з боку зовнішньої (урядової) чи внутрішньої (редакційної) цензури. Правове регулювання запобігає втручанням у діяльність журналістів зовнішніх і внутрішніх акторів, що є порушенням чинного законодавства й підлягає покаранню.

По-третє, *сила та згуртованість громадянського суспільства*. Громадянське суспільство є певною альтернативою держави, водночас у реальному житті вони невіддільні. З одного боку, громадянське суспільство не може існувати без держави, оскільки пануватиме анархія, з іншого — держава без громадянського суспільства є тоталітарною, й усі процеси: від виробництва продукції до інформування населення — суворо контролює уряд. Громадянське суспільство — це соціальний простір, де індивіди будують відносини без втручання державної влади й вільно взаємодіють як політично незалежні суб'єкти. Функції держави зводяться до запровадження певних правил взаємодії між людьми та контролю за їх дотриманням. Водночас громадянське суспільство не лише виконує функції самоорганізації суспільного життя, а й опікується захистом власних структур, у тому числі й неурядової (вільної) преси, у разі якщо держава (в особі уряду) свавільно втручається в їхню діяльність. Є чимало прикладів, коли закриття інформаційних видань через гостру критику влади призводило до масових протестів, ініційованих опозиційними політичними партіями та іншими громадськими об'єднаннями. Наслідками конфронтації не раз ставали відставка урядів чи зміна керівних партій через дочасні вибори.

По-четверте, *наявність журналістських асоціацій*, що виконують функцію самозахисту свободи преси. У багатьох провідних країнах журналісти як професійна група, що має специфічні соціальні інтереси й законні права, які слід захищати, створили фахові об'єднання, найважливішими завданнями яких є:

— організація колективного опору спробам тиску на свободу преси з боку урядових та олігархічних структур;

— проведення журналістських розслідувань щодо фактів порушення свободи преси;

— перешкоджання переслідуванню журналістів за їхню діяльність;

— організація допомоги незаконно звільненим журналістам.

Окрім національних журналістських асоціацій, діє багато міжнародних об'єднань, що обстоюють свободу преси та права журналістів по всьому світу. До найпотужніших і найактивніших належать: Міжнародна федерація журналістів, Міжнародна асоціація із захисту свободи слова, Міжнародний інститут преси, міжнародна недержавна правозахисна організація "Репортери без кордонів", Всесвітній комітет із захисту свободи преси, Фонд свободи преси. Головним завданням цих організацій є здійснення морального впливу на країни з політичними режимами, що порушують свободу преси, аби спонукати їх до розгортання процесів демократизації.

Що не можна вважати порушенням свободи преси? Оскільки свобода преси є відносним поняттям, слід враховувати, що в умовах демократії її можуть обмежувати в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку для:

- запобігання заворушенням чи злочинам;
- охорони здоров'я населення;
- захисту репутації чи прав людей;
- запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно;
- підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

Згідно з нормами міжнародного права обмеження на свободу слова мусить відповідати трьом умовам:

— суворо узгоджуватись із законом. Законодавчі акти, що регулюють ці обмеження, повинні бути недвозначними та не давати можливості для різномудраччя;

— мати гуманні та легітимні цілі, як-от: захист національної безпеки, громадського порядку та суспільної моралі, здоров'я, репутації, гідності особи, авторського права, заборона пропаганди соціальної, расової, національної чи релігійної ворожнечі та розголосу відомостей, що містять державну таємницю;

— бути потрібними для досягнення зазначених цілей та узгоджуватись з ними.

Потреба в обмеженні свободи преси зазвичай виникає під час війни. Сучасна історія переконує, що незалежно від рівня демократизації в суспільстві, держава додатково обмежує право на доступ та поширення інформації в умовах ведення воєнних дій. Проте ці обмеження мають бути тимчасовими (лише на період ворожнечі), частковими (поширюються винятково на інформацію, котру може використати ворог) й легітимними (набирають чинності згідно з рішенням суду чи принаймні не викликають заперечень із боку судових інституцій, що реально не залежать від влади).

Роль вільної преси у процесі демократизації сучасного світу. Провідною тенденцією політичного розвитку світу за останні пів століття стала демократизація. Якщо 1974 р. налічувалося 39 демократичних країн, що дорівнювало 27,5% загальної кількості політичних режимів [1, р. 26, tab. 1], то на початок 2020 р. — 114, а їх питома вага досягла 58% [4]. Кульмінаційним моментом став 1992 р., коли кількість демократичних режимів вперше за історію людства перевершила кількість недемократичних. Ця подія була пов'язана з лавинним падінням комуністичних систем, що відбулося впродовж 1989—1991 рр. [12] і було зумовлено переходом керівництва СРСР до політики гласності, розгорнутої в межах концепції перебудови. Новації радянського керівництва, що передбачали значне пом'якшення цензури, надання більшої свободи слова та відкритості медійним публікаціям, швидко поширилися поміж країн-сателітів колишнього СРСР. Хоча лідери комуністичних держав намагалися зробити публічність дозваною, до весни 1989 р., як зауважує А. Браун, вона переросла в майже необмежену свободу слова [13; 14]. Коли жителі країн соцтабору дізналися із засобів масової інформації правду про природу комуністичних режимів та їхні злочини, а також про рівень життя у вільному світі (капіталістичному, за термінологією того часу), колишня політична ідеологія остаточно втратила соціальну підтримку.

Вільна преса відіграла важливу роль не лише в поваленні комуністичного ладу та подальшій демократизації більшості соціалістичних країн, а й у поширенні демократичної хвилі світом. С. Гантінгтон вважає однією з основних причин безпрецедентного демократичного прориву наприкінці ХХ ст. "ефект сніжної кулі", сутність якого полягала в тому, що нові політичні, соціальні й моральні цінності ширилися світом завдяки засобам масової комунікації [15]. Хоча в популяризації демократичних ідей провідну роль відігравали радіо й телебачення, вони здебільшого транслювали матеріали, надруковані в газетах і журналах.

Висновки. Сутність органічного зв'язку між свободою преси та демократією уособлює теза про те, що свобода преси без демократії є ілюзорною, а демократія без свободи преси — нездійсненною. Свобода преси, забезпечуючи прозорість політичних виборів і контроль виборних органів влади, є важливим та невіддільним механізмом демократизації. Хоча це відносне поняття, демократичні режими, розвиваючи не лише політичний, а й економічний та культурний плюралізм, дають громадянам право вибору між різними поглядами, політичними позиціями й ідеологіями. За демократії разом з урядовими засобами масової інформації функціонують і неурядові, що відіграють вагомий роль в інформуванні населення в демократичних країнах. Нині вільна преса є найважливішим елементом процесів демократизації, поширюючи її ідеали та цінності світом.

Список використаної літератури

1. Curtis M. K. *Free Speech, "the People's Darling Privilege": Struggles for Freedom of Expression in American History* / M. K. Curtis. — Durham & London : Duke University Press, 2000. — 520 p.
2. Doomen J. *Freedom and Equality in a Liberal Democratic State* / J. Doomen. — Gent : Bruylant, 2014. — 238 p.
3. Graber D. A. *Mass-Media and American Politics* (4 ed.) / D. A. Graber & J. L. Dunaway. — Los Angeles & Washington (DC) : CQ Press, 2015. — 464 p.
4. Keane J. *Media and Democracy* / J. Keane. — Cambridge (UK) : Polity Press, 1991. — 216 p.
5. Nelson S. P. *Beyond the First Amendment: The Politics of Free Speech and Pluralism* / S. P. Nelson. — Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2005. — 226 p.
6. Головка І. В. Роль засобів масової інформації у становленні ліберальної демократії / І. В. Головка // Вісник Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. — 2010. — № 6. — С. 172—181.
7. Коваленко І. П. Незалежна журналістика як засіб контролю громадянського суспільства за здійсненням політичної влади (функціональний аспект) / І. П. Коваленко // Вісник Харківської державної академії культури. — 2013. — Вип. 41. — С. 241—246.
8. Romanyuk O. *The Mass-Media and Political Regimes (The Problem of Mass-Media Determination by Political Regimes)* / O. Romanyuk, I. Kovalenko // *Visnyk of Kharkiv Academy of Culture. Series: Social Communications*. — 2017. — Is. 50. — P. 245—251.
9. Підкуркова І. В. Рівень свободи преси як показник розвиненості демократії // Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія — 2019. — № 2 (41). — С. 142—151. — Режим доступу: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.41.168315>. — Назва з екрана.
10. Diamond L. (1996). *Is the Third Wave Over?* / L. Diamond // *Journal of Democracy*. — 1996. — № 7 (3). — P. 20—37.
11. Hobbes T. *Leviathan: Or the Matter, Forme, and Power of a Commonwealth Ecclesiasticall and Civill* / T. Hobbes ; ed. by Ian Shapiro. — New Haven : Yale University Press, 2010. — 608 p.
12. *Totalitarianism: Proceedings of a Conference Held at the American Academy of Arts and Sciences, March 1953* / edited by Carl Joachim Friedrich. — Cambridge (Mass) : Harvard University Press, 1954. — 386 p.
13. *Freedom in the World*. — Mode of access: https://en.wikipedia.org/wiki/Freedom_in_the_World. — Title from the screen.
14. Brown A. (2009). *The Rise and Fall of Communism* / A. Brown. — New York : Harper Collins, 2009. — 720 p.
15. Huntington S. P. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* / S. P. Huntington. — Norman & London : University of Oklahoma Press, 1991. — 366 p.

Iryna Kovalenko
Freedom of the press and democracy

This paper is devoted to elucidating the interdependence between freedom of the press and democracy. The author emphasizes that just as modern democracy is impossible without a free press, so freedom of the press is a phantom phenomenon in autocratic regimes, and draws attention to two aspects of this problem: the role of the media in ensuring transparency of political elections and government control. He criticizes the understanding of press freedom as an absolute phenomenon and emphasizes that the institution of the press even in today's most democratic societies experiences various external (from governments and oligarchy) and internal (from media owners and editors) pressures that affect its activities. However, the multiparty system in a democracy requires the publication in the press of different positions and views, as different publications give their sympathy to different political forces, both ruling and opposition. Political pluralism gives birth to the phenomenon of objectivity of the information field. Publication of different positions, different points of view on current social issues, allows consumers of media information to compare them and draw their own conclusions on this basis.

While arguing that freedom of the press is a relative concept, the author notes that in a democracy it may be restricted in the interests of national security, territorial integrity or public order in order to prevent riots or crimes, to protect public health, to protect reputation or the rights of others, to prevent the disclosure of information obtained in confidence, or to maintain the authority and impartiality of justice. However, this restriction must meet three conditions: it must be strictly in accordance with the law, have just and legitimate goals, and be necessary and adequate to achieve such goals.

Keywords: *freedom of the press; mass media; journalism; journalistic organizations; the "fourth estate"; democracy; political elections; civil society*

References

1. Curtis M. K. (2000). *Free Speech, "the People's Darling Privilege": Struggles for Freedom of Expression in American History*. Durham & London: Duke University Press.
2. Doomen J. (2014). *Freedom and Equality in a Liberal Democratic State*. Gent: Bruylant.
3. Graber D. A. & Dunaway J. L. (2015). *Mass-Media and American Politics* (4 ed.). Los Angeles & Washington (DC): CQ Press.
4. Keane J. (1991). *Media and Democracy*. Cambridge (UK): Polity Press.
5. Nelson S. P. (2005). *Beyond the First Amendment: The Politics of Free Speech and Pluralism*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
6. Golovko I. V. (2010). Rol' zasobiv masovoyi informatsiyi u stanovlenni liberal'noyi demokratiyi [The Role of the Mass-Media in the Formation of Liberal Democracy]. *Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law Academy. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 6, pp. 172—181.
7. Kovalenko I. P. (2013). Nezalezha zhurnalistyka yak zasib kontrolyu hromadyans'koho suspil'stva za zdiysnenniam politychnoyi vlady (funktsional'nyy aspekt) [Independent Journalism as a Means of Civil Society Control over the Exercise of Political Power (Functional Aspect)]. *Visnyk of Kharkiv Academy of Culture. Series: Social Communications*, 41, pp. 241—246.

8. Romanyuk O. & Kovalenko I. (2017). The Mass-Media and Political Regimes (The Problem of Mass-Media Determination by Political Regimes). *Visnyk of Kharkiv Academy of Culture. Series: Social Communications*, 50, pp. 245—251.
9. Pidkurkova I. V. (2019). Riven' svobody presy yak pokaznyk rozvynenosti demokratiyi [The level of Freedom of the Press as an Indicator of the Development of Democracy]. *Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 41 (2), pp. 142—151. [Online], available at: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.41.168315>.
10. Diamond L. (1996). Is the Third Wave Over? *Journal of Democracy*, 7 (3), pp. 20—37.
11. Hobbes T. (2010). *Leviathan: Or the Matter, Forme, and Power of a Commonwealth Ecclesiasticall and Civill*. New Haven: Yale University Press.
12. Friedrich C. J. [ed.]. (1954). *Totalitarianism: Proceedings of a Conference Held at the American Academy of Arts and Sciences, March 1953*. Cambridge (Mass): Harvard University Press.
13. Freedom in the World. (2021), [online]. Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Freedom_in_the_World.
14. Brown A. (2009). *The Rise and Fall of Communism*. New York: Harper Collins.
15. Huntington S. P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman & London: University of Oklahoma Press.

Надійшла до редакції 7 липня 2021 року

З АРХІВУ КНИЖКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

УДК 082.2-027.541(477)"1954/1959"(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2021.9(302).30-43

Лариса Дояр,

кандидат історичних наук, доцент,

старший науковий співробітник Державного архіву друку

Книжкової палати України,

e-mail: arkhiv@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0789-2462>

Регіональні літературні альманахи УРСР на порозі шістдесятництва (1954—1959)

У статті порушено проблему світоглядних трансформацій радянської доби. Йдеться про зміни, пов'язані з періодом "відлиги", коли з ініціативи нового лідера КПРС М. Хрущова радянське суспільство розпочало звільнятися від сталінських пут репресивного тиску на свідомість, завдяки чому з'явилася ціла плеяда неординарних художників слова. Метою авторського дослідження стало проведення контент-аналізу літературних журналів та альманахів, що виходили впродовж 1954—1959 рр. у регіональних осередках Спілки письменників України. В об'єктив авторської уваги потрапили видання, що зберігаються у фондах Державного архіву друку Книжкової палати України імені Івана Федорова, зокрема часописи "Харків", "Крым", "Літературна Одеса", "Літературный Донбасс", "Літературна Ровеничина", "Карпати", "Вогні Запоріжжя", "Літературне Поділля", "Вогні Придніпров'я", "Донбасс", "Степ", "Хмельницький альманах", "Літературный Севастополь" тощо. Змістові характеристики журналів авторка намагалася об'єднати в рубрики та, по змозі, класифікувати. Серед встановлених і широко позначених в усіх регіональних періодичних виданнях тогочасної України розділів насамперед виявлено і опрацьовано історико-краєзнавчий, літературно-краєзнавчий, документалістський та аматорський напрями. Крім того, авторка приділила увагу бібліографічним параметрам регіональної періодики УРСР 1954—1959 рр., а саме: накладам (у річній динаміці), передплатним кампаніям, реалізації журналів через роздрібну торгівлю, ціні часописів тощо. Докладно проаналізовано склад редакційних колегій зазначених видань. З урахуванням низьких накладів часописів, які опрацьовувала авторка, можна говорити про їх раритетність та маловживаність у дослідницькому полі сучасної України.

Ключові слова: журнал; альманах; часопис; редакційна колегія; тираж; рубрика; відділення Спілки письменників України

Постановка проблеми. Україна завжди була багата художніми талантами, не становив винятку й радянський період її історії. Друга половина 1950-х рр., у контексті літературних здобутків, посідає особливе місце, адже це був період хрущовської лібералізації, коли, після засудження культу особи Сталіна на XX з'їзді КПРС, з полегшенням зітхнуло все суспільство. Можливість жити не лише за гаслами, а й без застережень висловлювати власну думку, демонструвати особистісні пошуки, ділитися почуттями сприяла появі нової генерації літераторів — шістдесятників,

які не менше за попередників любили батьківщину, були переконані в перевагах соціалістичного ладу, однак, на відміну від них, споглядали за життям, скинувши рожеві окуляри. Шістдесятники повернули літературу на рейки критичного реалізму й у такий спосіб прагнули подолати наявні в радянському житті недоліки.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Добу шістдесятницької літератури загалом досліджено доволі ґрунтовно. До цього чималих зусиль доклали як літературознавці (Л. Тарнашинська, Т. Салига, В. Ба-